

УДК 658:005.5

Т. О. Заєць,
аспірант, Київський Національний Університет технологій та дизайну

ПРАВА АКЦІОНЕРІВ: МЕХАНІЗМ КОНТРОЛЮ ТА ЗАХИСТУ

В статті розглянуто механізм контролю та захисту прав акціонерів, що розглядається в двох площинах: на макро- та мікрорівнях. Розглянуті засоби контролю та захисту прав акціонерів. В рамках вирішення питання захисту прав акціонерів було запропоновано класифікацію власників корпоративних прав за розмірами вкладів. Надані пропозиції щодо захисту прав дрібних акціонерів.

Ключові слова: корпоративне управління, баланс інтересів, захист прав акціонерів, власники корпоративних прав.

The mechanism of control and defence of rights for shareholders is considered in the article, that is examined two-plane: on makro- and microlevels. Considered controls and defence of rights for shareholders. Within the framework of decision of question of defence of rights for shareholders classification of proprietors of corporate rights was offered on the sizes of holdings. The given suggestions are in relation to defence of rights for shallow shareholders.

Key words: corporate management, balance of interests, defence of rights for shareholders, proprietors of corporate rights.

Глобалізація світової економіки відіграє значну роль в розвитку національних економік і спонукає до розвитку процесів корпоратизації та транснаціоналізації. Відображенням цих процесів є розвиток корпоративних відносин, в площині якого постає питання збалансованості інтересів зацікавлених осіб та захисту прав акціонерів товариства.

Для забезпечення балансу інтересів в корпоративному управлінні доцільно захищати права не тільки акціонерів, а й інвесторів, формувати довіру до акціонерної форми власності серед всіх верств населення, підвищувати професіоналізм в управлінні акціонерним капіталом та його ефективність. Тому, на даному етапі важливо створити ефективне корпоративне управління, яке відповідає світовим стандартам.

Об'єкти та методи досліджень

Загалом проблеми корпоративного управління та збалансованості інтересів зацікавлених осіб знайшли широке відображення у працях багатьох вітчизняних науковців таких як Гончаровим В. М., Зось-Кіором М. В., Ільїним В. Ю. [1], Козаченком А. В., Кореневим Е. Н., Воронковою А. Е. [2], Баб'яком М., Мажурою І. [3], Булеєвим І. П., Богачовим С. В., Мельниковою М. В. [4]. Незважаючи на здобутки сучасної наукової думки, виникає потреба у подальших дослідженнях з питань балансу інтересів учасників корпоративних відносин та захисту прав акціонерів. Отже, необхідно дослідити механізм контролю та захисту прав акціонерів.

Постановка завдання

Метою даної статті є дослідження стану системи корпоративного управління та контролю в ньому. Також доцільно розглянути механізм захисту прав акціонерів в рамках контролювання в корпоративному управлінні.

Результати та їх обґрунтування

Для детального аналізу цього питання доцільно класифікувати власників корпоративних прав за розмірами вкладів (рис. 1).

Механізм захисту прав акціонерів, на нашу думку, доцільно розглядати в двох площинах: на макро- та мікрорівні (рис. 2). Макрорівень охоплює інтереси крупних акціонерів та інвесторів – таких як держава та інституційні інвестори (інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, пенсійні фонди, довірчі товариства та банки). На мікрорівні розглядаються інтереси дрібних акціонерів таких як – робітники товариства, що мають у власності акції підприємств, на яких працюють та дрібні інвестори, які являють собою юридичні та фізичні особи, що володіють невеликою кількістю акцій.

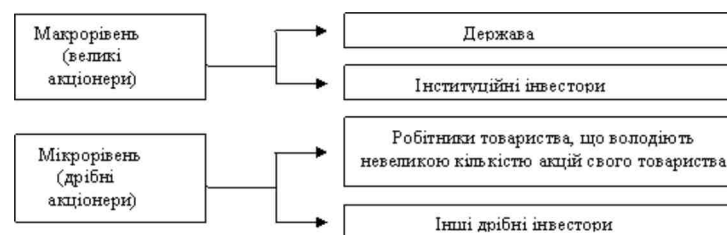

Рис. 1. Класифікація власників корпоративних прав (складено автором)

Захист прав акціонерів, що за класифікацією належать до макрорівня забезпечують державні органи контролю і громадські організації, діяльність яких описана в параграфі 1.2 даної дисертаційної роботи.

Захистом прав акціонерів займаються також саморегулівні організації, які об'єднують професійних учасників та операторів фондового ринку і самостійно виконують певні функції контролю за діяльністю своїх членів тощо [5]. До них належать Професійна асоціація реєстраторів та депозитаріїв (ПАРД), Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ), Південноукраїнська торгівельно-інформаційна система, Позабіржена фондова торгівельна система (ПФТС).

Застосовуючи саморегулівні організації, які не є державними, інституційні інвестори здатні захистити свої корпоративні права, використовуючи фондовий ринок.

Для забезпечення контролю та захисту прав цієї групи акціонерів ми вважаємо необхідним застосовувати державними органами контролю моніторинг порушень прав акціонерів. Також необхідно розробити механізми реагування на ці порушення.

Особливу увагу необхідно приділити захисту прав дрібних акціонерів. Практика показує, що захист прав дрібних акціонерів, в силу їх недостатньої соціальної активності є доволі складним. Також особливо проблематичним є захист прав дрібних акціонерів, що працюють в товаристві.

В Україні не існує жодного державного органу який займався б цією проблемою, а законодавча база не передбачає необхідний правовий захист акціонерів взагалі. Лише завдяки прийняттю Закону України «Про акціонерні товариства» в певній мірі захищено права акціонерів-працівників товариства, що стосуються

голосування на загальних зборах, передачі довіреності на участь у загальних зборах та відчуження своїх акцій.

Права дрібних акціонерів, які не працюють в товаристві, взагалі не захищені законодавством. Та в силу недостатньо розвинутого фондового ринку в Україні ця група акціонерів взагалі не можуть використовувати механізм ринкового контролю.

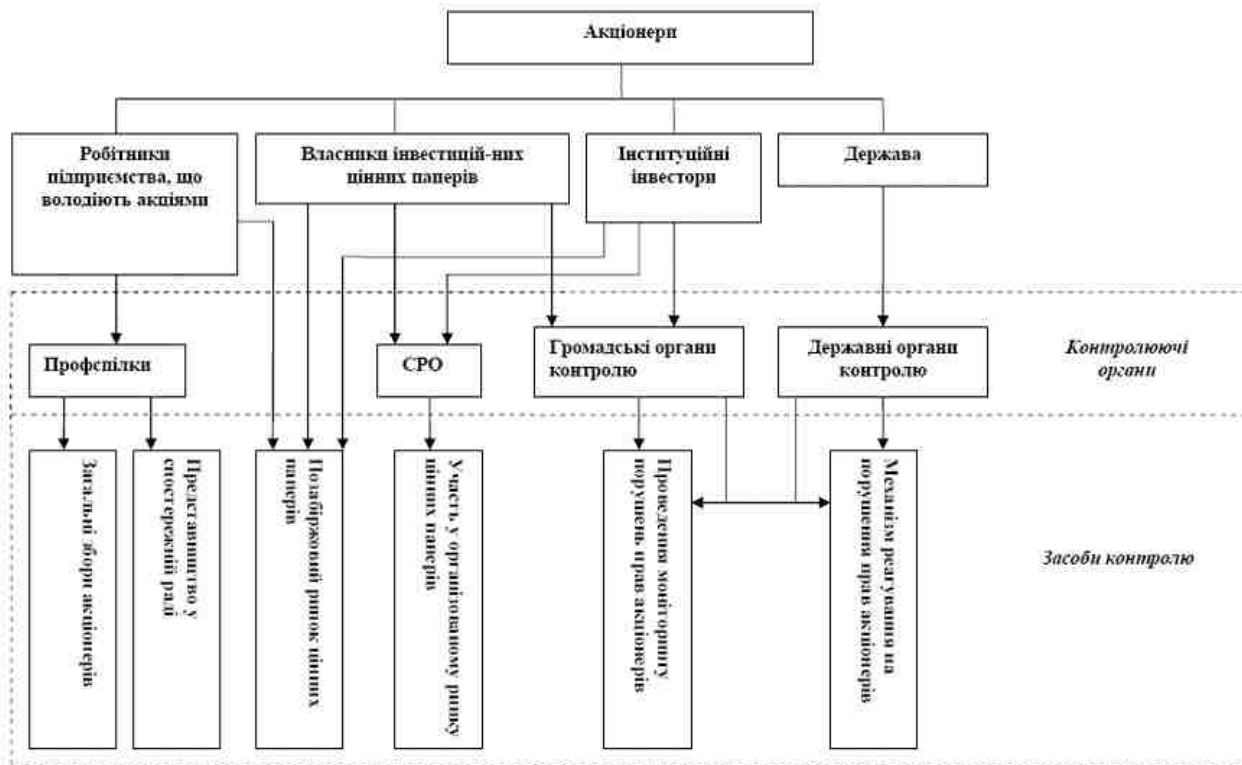

Рис. 2. Механізм контролю та захисту прав акціонерів (складено автором)

Однак, при значній кількості дрібних акціонерів в акціонерному товаристві і при одностайності прийняття рішень вони можуть значно впливати на процес корпоративного управління. Отже, цей механізм може успішно використовуватись. Таким чином, на загальних зборах дрібні акціонери мають можливість захищати свої права шляхом голосування.

Для того, щоб цей механізм запрацював необхідно доцільно долучити до механізмів громадського регулювання діяльність профспілкової організації, яка представляє інтереси своїх членів, захищаючи їх трудові й соціально-економічні права та інтереси. Але слід зауважити, що відсутність профспілок в недержавних корпораціях не дає можливості використовувати цей механізм на практиці.

Таким чином, на нашу думку, необхідно розширити функції профспілкової організації та до існуючих вже прав додати право на захист корпоративних прав акціонерів та представництво у спостережній раді і внести ці зміни до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV.

Узагальнюючи проведені дослідження щодо порушення прав акціонерів, пропонуємо наступні заходи до вирішення цієї проблеми:

- проводити моніторинг порушень прав акціонерів державними та громадськими органами і розробити механізм реагування на ці порушення;
- розвивати фондовий ринок та саморегульовані організації, які об'єднують професійних учасників та операторів фондового ринку;
- розширити функції профспілкової організації, щодо захисту корпоративних прав акціонерів та представництво у спостережній раді і внести ці зміни до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»;
- підвищити соціальну активність акціонерів, шляхом покращення роботи профспілок.

Висновки

З вищевикладеного можна зробити наступні висновки. Існує певний спектр органів контролю за корпоративним управлінням, які мають різні засоби захисту прав акціонерів та балансування інтересів зацікавлених осіб. Застосування цих засобів сприяє ефективному корпоративному управлінню та стимулює інвестиційні процеси, що відбуваються в товаристві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаров В.М., Зось-Кіур М.В., Ільїн В.Ю. Корпоративне управління / Навчальний посібник. – Луганськ: Еталон-2, 2011. – 645с.
2. Козаченко Г.В., Воронкова А.Е., Коренев Е.Н. Основи корпоративного управління: Навч. посіб. / Під ред. Козаченко Г.В. – Луганськ: Вид. ВНУ, 2001. – 480с.
3. Воронкова А.Е. Коренев Е.Н., Баб'як М.М., Мажура І.В. Корпорації: управління та культура. Монографія / За ред. док. екон. наук, професора А.Е. Воронкової. – Дрогобич: Вимір, 2006. – 376с.
4. Булеев И.П., Богачёв С.В., Мельникова М.В. Промышленные корпорации: особенности развития и принятия решений. Монография / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2003. – 116с.
5. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI // Урядовий кур'єр. – 29 жовтня 2008р. – № 2002 – с. 5 – 12.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2012 р.